

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

Φορμίωνος 83, 161 21 Καισαριανή. Τηλ. 210-72.24.123 FAX 210-72.23.584

(Internet) <http://www.imkby.gr> (e-mail) info@imkby.gr

Ἀριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/184

Ἐν Καισαριανῇ τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου 2014

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 138η

Πρὸς
τοὺς Πανοσι(ολογι)ωτάτους, Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους
Πρεσβυτέρους,
τὸν Ἱεροκῆρυκα καὶ τοὺς Ἐφημερίους,
τοὺς Εὐλαβεστάτους Διακόνους
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί,
χαίρετε ἐν Κυρίῳ!

Μὲ πνευματικὰ σαλπίσματα μᾶς καλεῖ ἡ ἁγία Ἐκκλησία μας νὰ εἰσέλ-
θουμε καὶ νὰ διανύσουμε τὴν κατανυκτικὴ περίοδο τῆς Ἀγίας καὶ Με-
γάλης Τεσσαρακοστῆς.

«Ἀσμένως λαοί, τὴν Νηστείαν ἀσπασώμεθα· ἔφθασε γὰρ τῶν πνευμα-
τικῶν ἀγώνων ἡ ἀρχή· ἀφήσωμεν τῆς σαρκὸς τὴν εὐπάθειαν, αὐξήσωμεν τῆς
ψυχῆς τὰ χαρίσματα, συγκακοπαθήσωμεν ὡς δοῦλοι Χριστοῦ, ἵνα καὶ συν-
δοξασθῶμεν ὡς τέκνα Θεοῦ· καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἡμῖν οἰκῇσαν, φωτίσῃ
τὰς ψυχὰς ἡμῶν»¹. ὅπως καὶ τοῦ ἐπομένου τροπαρίου:

«Τὸν τῆς Νηστείας καιρόν, παιδρῶς ἀπαρξώμεθα, πρὸς ἀγῶνας πνευ-
ματικοὺς ἑαυτοὺς ὑποβάλλοντες· ἀγνίσωμεν τὴν ψυχὴν, τὴν σάρκα καθά-

1. Ἰδιόμελον τῶν Ἀποστίχων τῶν Αἰνῶν τῆς Τρίτης τῆς Τυρινῆς.

ρωμεν· νηστεύσωμεν ὥσπερ ἐν τοῖς βρώμασιν ἐκ παντὸς πάθους, τὰς ἀρετὰς τρυφῶντες τοῦ Πνεύματος· ἐν αἷς διατελοῦντες πόθῳ ἀξιοθεύημεν πάντες, κατιδεῖν τὸ πάνσεπτον Πάθος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα, πνευματικῶς ἐναγαλλιώμενοι»².

1. Ὁ σκοπὸς τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ὁλόκληρη ἡ Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ μὲ τὶς κατανυκτικὲς ἱερὲς Ἀκολουθίες, τοὺς ὑπέροχους ὕμνους, τὰ διδασκτικὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα, τὰ προτρεπτικὰ συναξάρια ἀποσκοπεῖ στὴν διέγερση τῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ ὕπνου τῆς ραθυμίας καὶ ἀμέλειας καὶ στὴν καλλιέργεια τῆς μετάνοιας, τῆς ταπεινώσεως καὶ ὅλων τῶν ἀρετῶν γενικῶς καὶ δι' αὐτῶν στὴν προετοιμασία γιὰ τὸν ἅγιον καὶ θεάρεστο ἑορτασμὸ τῆς ἑορτῆς τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεως τῶν πανηγύρεων τοῦ ἱερώτατου καὶ σωτήριου Πάσχα.

2. Ἡ πνευματικότητα τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Οἱ ἄξονες τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῶν πιστῶν κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὅπως μᾶς παραδόθηκε ἀπὸ τοὺς ἁγίους καὶ θεοφόρους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι:

α'. Ἡ προσευχή

Ἡ προσευχὴ θεωρεῖται ἡ μητέρα τῶν ἀρετῶν.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς προσευχόταν. Μετὰ τὸ βάπτισμά Του στὸν Ἰορδάνη ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Βαπτιστὴ καὶ πρὶν ἀρχίσει τὸ κήρυγμά Του καὶ τὴν δημόσια δράση Του ἀνέβηκε στὸ ὄρος ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ τῆς Ἱεριχοῦς κοντὰ στὸν τόπο ποὺ κήρυττε καὶ βάπτιζε ὁ Ἰωάννης καὶ ἐκεῖ νήστευσε καὶ προσευχόταν ἐπὶ σαράντα ἡμέρες³. Γι' αὐτὸ τὸ ὄρος ὀνομάσθηκε Σαραντάριο. Μετὰ τὴν παρέλευση τῶν σαράντα ἡμερῶν δέχθηκε τοὺς τρεῖς πειρασμοὺς τοῦ Διαβόλου, τοὺς ὁποίους ἀντιμετώπισε, χωρὶς νὰ ὑποκύψει σ' αὐτούς. Ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τὸ ἴδιο ὄρος ὀνομάσθηκε καὶ ὄρος τῶν Πειρασμῶν.

Συχνὰ κατὰ τὴν περίοδο τῆς δημοσίας δράσεώς Του ἀποσυρόταν γιὰ νὰ

2. Στιχηρὸν Ἰδιόμελον τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς.

3. Λουκᾶ δ' 1-12.

προσευχηθεῖ⁴. Μάλιστα δὲ καὶ πρὶν ἐπιτελέσει κάποιο θαῦμα προσευχόταν, ὅπως π. χ. τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων⁵ καὶ τὴν ἀνάστασι τοῦ τετραήμερου νεκροῦ Λαζάρου⁶.

Πρὶν δὲ ἀπὸ τὴν σύλληψή Του καὶ τὸ Πάθος Του προσευχήθηκε στὸν κῆπο τῶν ἔλαιων⁷.

Παράλληλα δίδαξε τοὺς μαθητές Του πῶς πρέπει νὰ προσεύχονται⁸ καὶ μᾶς ἔδωσε μιὰ περιεκτικὴ προσευχή, τὸ γνωστὸ μας «Πάτερ ἡμῶν...»⁹, γιὰ νὰ προσευχόμαστε καὶ νὰ ἔχουμε ὑπόδειγμα καὶ πρότυπο τῶν προσευχῶν μας.

Ἡ Ἐκκλησία μας ἀναγνωρίζουσα τὴν σημασία καὶ τὴν ἀξία, τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς προσευχῆς, ὅρισε τοὺς καιροὺς τῆς δημόσιας ἢ κοινῆς προσευχῆς, ὀργάνωσε μὲ τὶς Ἱερὲς Ἀκολουθίες τὸν κανόνα τῆς προσευχῆς τῶν πιστῶν. Κέντρο τῆς προσευχῆς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ θεία Λειτουργία ποὺ θεωρεῖται ἡ κατ' ἐξοχὴν προσευχή τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν κοινὴν προσευχή ποὺ γίνεται συλλογικὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς πιστοὺς, ὁ κάθε πιστὸς προσεύχεται ἀτομικὰ καὶ κατὰ μόνας εἰσερχόμενος στὸ ταμιεῖο τῆς ψυχῆς του¹⁰.

Στὸν εἰκοστὸ ὄγδοο λόγο τῆς «Κλίμακος» τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου «Περὶ Προσευχῆς καὶ περὶ τῆς ἐν αὐτῇ νοερᾶς καὶ αἰσθητῆς παραστάσεως» δίδονται οἱ ὁρισμοὶ τῆς προσευχῆς κατὰ τὸν χαρακτήρα της καὶ τὴν ἐνέργειά της.

«Ἡ προσευχή ὡς πρὸς τὴν ποιότητά της εἶναι συνουσία καὶ ἔνωση, τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειά της σύστασι καὶ διατήρησι τοῦ κόσμου, συμφιλίωσι μὲ τὸν Θεό, μητέρα τῶν δακρύων, καθὼς ἐπίσης καὶ θυγατέρα, συγχώρησι τῶν ἁμαρτημάτων, γέφυρα ποὺ σώζει ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, τοῖχος ποὺ μᾶς προστατεύει ἀπὸ τὶς θλίψεις, συντριβὴ τῶν πολέμων, ἔργο τῶν Ἀγγέλων, τροφὴ ὅλων τῶν ἁσωμάτων, ἡ μελλοντικὴ εὐφροσύνη, ἐργασία ποὺ δὲν τελειώνει, πηγὴ τῶν ἀρετῶν, πρόξενος τῶν χαρισμάτων, ἀφανὴς πρόοδος, τροφὴ τῆς ψυχῆς, φωτισμὸς τοῦ νοῦ, πέλεκυς ποὺ κτυπᾷ τὴν ἀπόγνωσι, ἀπόδειξι τῆς ἐλπίδος, διάλυσι τῆς λύπης, πλοῦτος τῶν μοναχῶν, θησαυρὸς τῶν ἡσυχαστῶν, μείωσι τοῦ θυμοῦ, καθρέπτει τῆς πνευματικῆς προόδου, φανέρωσι τῶν μέτρων, δήλωσι τῆς πνευματικῆς καταστάσεως, ἀποκάλυψι τῶν μελλοντικῶν πραγμάτων, ση-

4. Ματθαίου ιδ' 23.

5. Ματθαίου ιδ' 13-21.

6. Ἰωάννου ια' 41-42.

7. Ματθαίου κστ' 36-46.

8. Ματθαίου στ' 5-8.

9. Ματθαίου στ' 9-13.

10. Ματθαίου στ' 5-6.

μάδι τῆς πνευματικῆς δόξας ποὺ ἔχει κανεῖς. Ἡ προσευχὴ εἶναι γι' αὐτὸν ποὺ προσεύχεται πραγματικά, δικαστήριο καὶ κριτήριο καὶ βῆμα τοῦ Κυρίου, πρὶν ἀπὸ τὸ μελλοντικὸ βῆμα».

β'. Νηστεία καὶ ἄσκηση γιὰ τὴν νέκρωση τῶν παθῶν.

Ὁ πιστὸς πορευόμενος πρὸς τὸ Πάσχα ἀγωνίζεται νὰ νεκρώσει τὰ πάθη του κατὰ τὴν ἀποστολικὴ προτροπή:

«Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἣν ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν»¹¹.

Τὸ κλίμα ποὺ συντελεῖ καὶ διευκολύνει στὴν νέκρωση τῆς πολυτρόπου καὶ πολυειδοῦς ἁμαρτίας, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὰ πάθη τῆς κακίας, εἶναι ἡ νηστεία. Αὐτὴ ἡ πνευματικὴ ἐργασία γιὰ τὴν νέκρωση τῶν παθῶν φέρει ἀποτελέσματα ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀποχὴ τῶν βρωμάτων. Ἔτσι ἔχουμε νηστεία τροφῶν καὶ νηστεία παθῶν.

Σ' ἓνα ὕμνο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Καθαρῆς Δευτέρας ἀναφέρεται ὁ σκοπὸς καὶ τὸ νόημα τῆς νηστείας τῆς Ἐκκλησίας καθὼς οἱ πιστοὶ προτρέπονται αὐτὴ τὴν περίοδο ποὺ νηστεύουν ἀπὸ τὶς τροφές, νὰ νηστεύσουν καὶ ἀπὸ τὰ πάθη, τὶς κακίες τους, νὰ νεκρώσουν τὶς ἁμαρτωλές καὶ ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίες τους καὶ νὰ ἐργασθοῦν γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν. Αὐτὴ ἡ νηστεία εἶναι δεκτὴ καὶ εὐάρεστη στὸν Κύριο.

«Νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ· ἀληθῆς νηστεία, ἡ τῶν κακῶν ἀλλοτριώσεις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους, καὶ ἐπιγορκίας· ἡ τούτων ἔνδεια, νηστεία ἐστίν, ἀληθῆς καὶ εὐπρόσδεκτος»¹².

Ἡ Ἐκκλησία ἐνισχύει τοὺς πιστοὺς γιὰ νὰ νηστεύσουν ὑπενθυμίζοντας αὐτὰ ποὺ ἐπέτυχαν μὲ τὴν νηστεία οἱ Δίκαιοι.

«Μωσῆς τῷ καιρῷ τῆς ἐγκρατείας, Νόμον ἐδέξατο καὶ λαὸν ἐπεσπάσατο. Ἡλίας νηστεύσας Οὐρανοὺς ἀπέκλεισε· Τρεῖς δὲ Παῖδες Ἀβραμιαῖοι,

11. Πρὸς Κολοσσαεῖς γ' 5-7.

12. Ἰδιόμελον τῶν Ἀποστίχων τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Δευτέρας τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν.

τύραννον παρανομοῦντα διὰ νηστείας ἐνίκησαν. Δι' αὐτῆς καὶ ἡμᾶς Σωτὴρ ἀξιώσον, τῆς Ἀναστάσεως τυχεῖν, ἀναβοῶντας Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός, Ἅγιος ἀθάνατος ἐλέησον ἡμᾶς»¹³.

γ'. Ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἡ συγχωρητικότητα, ἡ μακροθυμία καὶ ἡ ἀνοχή πρὸς ὅλους¹⁴.

Ὁ Κύριος ἐδίδαξε: «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς»¹⁵.

Ἐπεσήμανε ὅτι «ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος»¹⁶ καὶ «γίνεσθε οὖν οἰκτίρμοι καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ Οὐράνιος οἰκτίρων ἐστί»¹⁷.

Μὲ τὴν παραβολὴ τοῦ ἀχαρίστου δούλου¹⁸ στηλίτευσε ὅσους ἀντιμετωπίζουν μὲ σκληρότητα καὶ δὲν συγχωροῦν τὰ παραπτώματα τῶν ἀδελφῶν τους.

Στὴν ἐρώτηση τοῦ ἀποστόλου Πέτρου πόσες φορὲς ὁ πιστὸς ὀφείλει νὰ συγχωρεῖ τὸν πλησίον του, ὁ Κύριος ἀπάντησε «ἀπεριορίστως»¹⁹.

Ὁ Ἰδιος δὲ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ζήτησε ἀπὸ τὸν ἐπουράνιο Θεὸ καὶ Πατέρα νὰ συγχωρήσει τοὺς σταυρωτὲς Του²⁰ δείχνοντας τὸ μεγαλεῖο τῆς συγχωρητικότητας καὶ ἐπισφραγίζοντας ἔμπρακτα τὴν διδασκαλία Του.

Στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα του ὁ πιστός, τὴν περίοδο αὐτή, ὀφείλει νὰ ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὴν ἐκδικητικότητα καὶ τὴν ἀνταπόδοση τῶν κακῶν, ὅπως προτρέπει ὁ ἀπόστολος Παῦλος:

«Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν»²¹.

δ'. Ἐλεημοσύνη καὶ φιланθρωπία

Ἕνας τέταρτος πόλος γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐξελίσσεται ἡ πνευματικὴ ζωὴ τὴν περίοδο τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ φιλανθρωπία.

Στοὺς λόγους τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ στοὺς ὕμνους τῆς πε-

13. Δοξαστικὸν τῶν Αἵνων τοῦ Ὁρθοῦ τῆς πρώτης Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν.

14. Ματθαίου ιη' 21-35.

15. Ματθαίου ε' 44.

16. Ματθαίου στ' 14.

17. Λουκᾶ στ' 36.

18. Ματθαίου ιη' 23-35.

19. Ματθαίου ιη' 21-22.

20. Λουκᾶ κγ' 34.

21. Πρὸς Ρωμαίους ιβ' 21.

ριόδου αὐτῆς συνδυάζεται ἡ νηστεία, ἡ λιτότητα τοῦ βίου μὲ τὴν φιλανθρωπία. Μὲ τὴν ἐκούσια ἀποχὴ τῶν τροφῶν καὶ τὸν περιορισμὸ τῶν δαπανῶν, ὁ πιστὸς ἐξοικονομεῖ χρήματα καὶ ἀγαθὰ γιὰ τοὺς πτωχοὺς.

Ἔτσι ἡ περίοδος τῆς νηστείας, τῆς προσευχῆς καὶ τῆς καταλλαγῆς ἀναδεικνύεται καὶ περίοδος φιλανθρωπίας καὶ ἐλεημοσύνης.

«Μετανοίας ὁ καιρὸς καὶ ζωῆς αἰωνίου πρόξενος ἡμῖν ὁ τῆς Νηστείας ἀγών, ἐὰν ἐκτείνωμεν χεῖρας εἰς εὐποιΐαν· οὐδὲν γὰρ οὕτω σώζει ψυχὴ, ὥς ἡ μετάδοσις τῶν ἐπιδεομένων· ἡ ἐλεημοσύνη συγκεκραμένη τῇ νηστείᾳ, ἐκ θανάτου ρύεται τὸν ἄνθρωπον. Αὐτὴν ἀσπασώμεθα, ἥς οὐδὲν ἴσον· ἱκανὴ γὰρ ὑπάρχει, σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν»²².

ε'. Καιρὸς Μετανοίας

Ἡ Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ εἶναι περίοδος μετανοίας.

Ἡ μετάνοια εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία βιώνεται ἡ ἀληθινὴ χριστιανικὴ ζωὴ. Ἡ πρώτη λέξη τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἄρχισε τὸ κήρυγμά Του ἦταν «Μετανοεῖτε»²³.

Στὶς ἐρωτήσεις: Τὶ εἶναι μετάνοια; Γιατὶ ἔχουμε ἀνάγκη μετανοίας, πῶς μπορούμε νὰ τὴν βιώσουμε; Ἡ Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ μᾶς δίνει ἀπαντήσεις, μᾶς διδάσκει πῶς νὰ τὴν βιώσουμε.

Ἡ περίοδος αὐτὴ εἶναι ἓνα σχολεῖο μετανοίας, στὸ ὁποῖο κάθε Χριστιανὸς ὀφείλει νὰ εἰσέρχεται κάθε χρόνο γιὰ νὰ καταφέρει νὰ ἐμβαθύνει στὴν πίστη του, νὰ τὴν ἐπανεκτιμήσει καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλλάξει τὴν ζωὴ του. Εἶναι μιὰ ὑπέροχη προσκυνηματικὴ πορεία πρὸς τὶς πηγές τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ πνευματικότητος. Εἶναι μιὰ ἐκ νέου ἀνακάλυψη τοῦ ὀρθοδόξου τρόπου ζωῆς. Οἱ ἅγιοι Πατέρες μᾶς καθοδηγοῦν μὲ τὰ ἔργα τους σ' αὐτὴν τὴν προσκυνηματικὴ πορεία γιὰ νὰ ἐλέγξουμε καὶ νὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι καλῶς καὶ νομίμως ἀγωνιζόμαστε.

Ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς πατερικῆς σοφίας ἐπέλεξα νὰ παραθέσω τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὶς ὁδοὺς τῆς μετανοίας, ὅπως τὶς ἀναφέρει στὸ Β' καὶ Γ' τοῦ Λόγου «περὶ μετανοίας».

* Πρώτη ὁδός: Ἡ ἐξομολόγηση.

«Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου ἵνα δικαιωθῇς».

Παράδειγμα ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ τοῦ Κάϊν ποὺ ἀπέκρυψε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅτι φόνευσε τὸν ἀδελφὸ του Ἄβελ²⁴.

22. Ἰδιόμελον τῶν Ἀποστίχων τῶν Αἵνων τῆς Πέμπτης τῆς Δευτέρας Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν.

23. Ματθαίου δ' 17.

24. Γενέσεως δ' 9. Λόγος Β' περὶ μετανοίας ΕΠΕ 30, 112-120.

* Δευτέρα όδός: Τò πένθος τῆς άμαρτίας.

Παράδειγμα ό βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ Ἀχαάβ, ποὺ πένθησε έπειδὴ φόνευσε τὸν Ναβουθαί γιὰ νὰ τοῦ άρπάξει τὸν άμπελῶνα του²⁵.

* Τρίτη όδός: Ἡ ταπεινοφροσύνη.

Παράδειγμα ό Τελώνης, ὅπως δίδαξε ό Κύριος στὴν γνωστὴ παραβολὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου²⁶.

* Τετάρτη όδός: Ἡ έλεημοσύνη.

Παράδειγμα ό Ζακχαῖος²⁷ καὶ οἱ πέντε μωρὲς παρθένες ποὺ άποκλείσθηκαν άπὸ τὴν γαμήλια έορτὴ, έπειδὴ έστεροῦντο τὸ έλαιο τῆς φιλανθρωπίας²⁸,

* Πέμπτη όδός: Ἡ προσευχή.

Παράδειγμα οἱ βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα, Δαβιδ²⁹ καὶ Μανασσῆς³⁰.

* Έκτη όδός: Τὰ δάκρυα.

Παράδειγμα ό άπόστολος Πέτρος ποὺ έκλαψε πικρῶς³¹, έπειδὴ άρνήθηκε τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ὅπως τοῦ εἶχε προείπει στὸν Μυστικὸ Δεῖπνο “πρὶν άλέκτορα φωνῆσαι τρεῖς άπαρνήση με”³².

«Κλαῦσον ἐπὶ τῇ άμαρτία σου»³³.

«Τῆς μετανοίας άνοιξόν μοι πύλας Ζωοδότα· ὀρθρίζει γάρ τὸ πνεῦμά μου πρὸς ναὸν τὸν άγιόν σου, ναόν φέρον τοῦ σώματος, ὅλον έσπιλωμένον άλλ’ ὡς οἰκτίρμων κάθαρον, εὐσπλάγχνω σου έλέει»³⁴.

Μὲ τὴν μετάνοια ό άνθρωπος έπιστρέφει στὸν έπουράνιο Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τοῦ έπιτρέψει νὰ ζήσει μαζί Του, άν καὶ ό ἴδιος άπομακρύνθηκε μὲ τὶς άποφάσεις του άπὸ τὴν πατρικὴ άγάπη.

«Δεῦτε έργασώμεθα, ἐν τῷ μυστικῷ άμπελῶνι, καρποὺς μετανοίας, ἐν τούτῳ ποιούμενοι, οὐκ ἐν βρώμασι καὶ πόμασι κοπιῶντες, άλλ’ ἐν προσευχαῖς καὶ νηστείας, τὰς άρετὰς κατορθοῦντες· τούτοις άρεσκόμενος, ό Κύριος τοῦ έργου, δηνάριον παρέχει, δι’ οὗ ψυχὰς λυτροῦται, χρέους άμαρτίας, ό μόνος πολυέλεος»³⁵.

25. Γ’ Βασιλειῶν κ’ 16 Λόγος Β’ περὶ μετανοίας, ΕΠΕ 30, 120-126.

26. Λουκᾶ ιγ’ 10-14. Λόγος Β’ περὶ μετανοίας, ΕΠΕ 30, 126-132.

27. Λουκᾶ ιδ’ 2-8.

28. Ματθαίου κέ’ 1-13. Λόγος Γ’ περὶ μετανοίας ΕΠΕ 30, 138-150.

29. Β’ Βασιλειῶν ιβ’ 12.

30. Β’ Παραλειπομένων λγ’ 12-13. Λόγος Γ’ περὶ μετανοίας ΕΠΕ 30, 150-152.

31. Ματθαίου κστ’ 75.

32. Ματθαίου κστ’ 34.

33. Λόγος Γ’ περὶ μετανοίας ΕΠΕ 30, 154-156.

34. Δοξαστικὸν τοῦ Ὁρθρου τῆς Κυριακῆς τοῦ Ἀσώτου.

35. Πεντηκοστάριον τῶν Ὁρθρων τῶν Κυριακῶν τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Θὰ ἐπαναλάβουμε τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔχουμε δώσει μὲ παλαιότερες Ἐγκυκλίους μας γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς πνευματικῆς διακονίας αὐτὴ τὴν περίοδο ποὺ συνοψίζονται στὰ ἑξῆς.

1. Γιὰ τὴν θεία Λατρεία

α'. Ἱερὲς Ἀκολουθίες τοῦ Νυχθημέρου

Ὅφείλετε νὰ τελεῖτε ἀνελλιπῶς καὶ ἐπιμελῶς ὅλες τὶς Ἱερὲς Ἀκολουθίες τοῦ Ὁρολογίου Προγράμματος, κατὰ τὴν παραδεδομένη τάξη τῆς Ἐκκλησίας μας. Τὸ πρωὶ τελοῦνται ἀλληλοδιαδόχως τὸ Μεσονυκτικό, ὁ Ὅρθρος. οἱ Ὑῤρες καὶ ὁ Ἑσπερινός. Τὸ ἀπόγευμα τελεῖται τὸ Μέγα Ἀποδείπνο. Τὴν πρώτη Ἑβδομάδα στὴν ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Ἀποδείπνου ψάλλεται τμηματικὰ ὁ Μέγας Κανόνας τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης καὶ διαβάζονται καὶ οἱ καθιερωμένες εὐαγγελικὲς περικοπές. Ὑπενθυμίζουμε τὴν ἐντολή μας, ὅτι τὶς Ἱερὲς Ἀκολουθίες, Ὅρθρινές καὶ Ἑσπερινές, πρέπει νὰ τελοῦν ἀπαραιτήτως ὅλοι οἱ Ἐφημέριοι, ἐκτὸς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται σὲ διατεταγμένη ὑπηρεσία.

β'. Προηγιασμένες

Κάθε ἑβδομάδα θὰ τελοῦνται στὶς Ἑνορίες, οἱ προβλεπόμενες ἀπὸ τὸ «Τυπικόν» Προηγιασμένες· κάθε Τετάρτη ἑσπερινή, κάθε Παρασκευὴ πρωϊνή. Ἐπειδὴ οἱ Ἑνορίες ἔχουν πολλὰ σχολεῖα ποὺ ζητοῦν νὰ ἐκκλησιαστοῦν, διευκρινίζουμε, ὅτι ἀπὸ τὸ «Τυπικόν» ἐπιτρέπεται νὰ τελοῦνται Προηγιασμένες καὶ τὶς ἄλλες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδας, τηρουμένων κατὰ τὰ λοιπὰ τῶν γνωστῶν προϋποθέσεων.

γ'. Χαιρετισμοὶ πρὸς τὴν Θεοτόκο

Τὸ ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς τῶν πέντε πρώτων ἑβδομάδων τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς τελεῖται ἡ ἀκολουθία τοῦ Μικροῦ Ἀποδείπνου μετὰ τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Θεοτόκου, ὅπως προβλέπεται ἀπὸ τὸ «Τυπικόν» τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ὅμοίως μπορεῖτε νὰ τελεῖτε διπλὲς Ἀκολουθίες τῶν Χαιρετισμῶν πρὸς ἐξυπηρέτηση τῶν ἡλικιωμένων, τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν σχολείων.

δ'. Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου

Ἐπισημαίνουμε, ὅτι ἀπὸ τὸ «Τυπικόν» προβλέπεται τὶς πέντε Κυριακὲς τῶν Νηστειῶν νὰ τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἡ Λειτουργία αὐτὴ ἐκφράζει μὲ ἄριστο τρόπο τὴν θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ

τὸ βίωμα τῆς πιστεύουσας κοινότητος, ποὺ προσφέρει τὴν ἀναίμακτη θυσία. Τὰ νοήματά της ὑψηλά. Ἡ φράση της τέλεια. Τὸ ὕφος της κατανυκτικὸ καὶ θεοπρεπές. Εἶναι διδακτικὴ καὶ ὁδηγοῦσα τὶς ψυχὰς στὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ Πατέρα. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὴν τελεῖτε μὲ κατάνυξη, ἱεροπρέπεια καὶ ἐπιμέλεια. Οἱ νεώτεροι ἐξασκηθῆτε ἀναγιγνώσκοντες τὶς εὐχὰς της κατ' ἰδίαν πρὶν τὴν τελέσετε.

Ὅμοίως καὶ τὰ ψαλτὰ μέρη της εἶναι μοναδικά. Οἱ ἱεροψάλτες πρέπει νὰ φάλλουν τὰ καθιερωμένα μέλη κατὰ τὴν μουσικὴ παράδοση.

ε'. Θεία Λειτουργία κατὰ τὰ Σάββατα

Δὲν θὰ παραλείψετε κάθε Σάββατο νὰ τελεῖτε τὴν θεία Λειτουργία κατὰ τὸ πρόγραμμα.

στ'. Οἱ Κατανυκτικοὶ Ἑσπερινοί

Τὸ ἑσπέρας τῶν Κυριακῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς θὰ τελοῦνται στὶς Ἑνορίες, κατὰ τὸ «Τυπικόν», οἱ Κατανυκτικοὶ Ἑσπερινοί.

Στὸν Μητροπολιτικὸ Ἱερὸ Ναὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς θὰ τελεσθοῦν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη οἱ ἑξ (6) Κατανυκτικοὶ Ἑσπερινοί, τὶς Κυριακὰς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς μὲ χοροστασία μας. Μετὰ τὸν Κατανυκτικὸ Ἑσπερινὸ θὰ ἀκολουθεῖ ἡ καθιερωμένη ἑσπερινὴ ὁμιλία μας. Σ' αὐτὴ θὰ ἀναπτύξουμε τὴν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας περὶ τῶν ἐσχάτων.

Στοὺς Κατανυκτικοὺς Ἑσπερινοὺς θὰ εἴσθε ὅλοι παρόντες. Θὰ λαμβάνουν μέρος οἱ καθοριζόμενοι Πρεσβύτεροι γιὰ κάθε Κατανυκτικὸ Ἑσπερινὸ καὶ οἱ Διάκονοι. Ἐπίσης τοὺς Χοροὺς τῶν ἱεροψαλτῶν τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ θὰ πλαισιώνουν οἱ ἱεροψάλτες τῶν Ἑνοριῶν μας, ποὺ ὀφείλουν νὰ προσέρχονται σ' αὐτούς. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τοὺς ἐνημερώσετε ἐγκαίρως γι' αὐτὴ τὴν ἐντολὴ μας.

Τέλος ὑπενθυμίζουμε, ὅτι ὀφείλετε κάθε Κυριακὴ στὴν Ἀπόλυση τῆς θείας Λειτουργίας, νὰ ἀνακοινώνετε, ὅτι κάθε Κυριακὴ τελεῖται στὸν Μητροπολιτικὸ Ἱερὸ Ναὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς καὶ ὥρα 6 μ.μ. ἡ Ἀκολουθία τοῦ Κατανυκτικοῦ Ἑσπερινοῦ μὲ χοροστασία μας καὶ ὁμιλία μας ἐπὶ θεμάτων πνευματικῆς οἰκοδομῆς.

Ἐξυπακούεται, ὅτι ἡ Ἀκολουθία τοῦ Κατανυκτικοῦ Ἑσπερινοῦ θὰ τελεῖται καὶ στὶς ἐνορίες κατὰ τὸ πρόγραμμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν καὶ δὲν θὰ παραλείπεται μὲ τὸ πρόσχημα, ὅτι τελεῖται στὸν Μητροπολιτικὸ Ἱερὸ Ναὸ ἐπίσημα μὲ τὴν χοροστασία μας.

Κατὰ τὸν πρῶτο Κατανυκτικὸ Ἑσπερινὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυρινῆς, ὁ

ὁποῖος λέγεται «Ἐσπερινὸς τῆς συγγνώμης», ὁ ἱερέας παρέχει στοὺς ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς του καὶ ἐν συνεχείᾳ καὶ τοὺς πιστοὺς τὴν ἄφεση γιὰ ὅσα τὸν ἐστενοχώρησαν ἢ τὸν ἀδίκησαν καὶ καλεῖ τοὺς πιστοὺς τὸ αὐτὸ νὰ πράξουν γι' αὐτὸν καὶ μεταξύ τους.

*

2. Γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ λόγου

Ἦδη λέχθησαν προηγουμένως ὅσα ἀναφέρονται σ' αὐτὴ τὴν περίοδο ποὺ συντελοῦν στὴν καλλιέργεια καὶ κατάρτιση τῶν πιστῶν.

Τονίζουμε μόνο τοῦτο, ὅτι στὰ κηρύγματά σας, στίς ἐσπερινὲς ὁμιλίες καὶ στὸ λοιπὸν πρόγραμμα πνευματικῆς οἰκοδομῆς τῶν πιστῶν, νὰ ἀναπτύσσετε θέματα πνευματικῆς ζωῆς, συμβάλλοντα στὴν περαιτέρω καλλιέργεια τῶν πιστῶν καὶ στὸν πνευματικὸν καταρτισμὸν τους. Ἡ διδασχὴ τῶν Ποιμένων ὀφείλει νὰ ἔχει ὡς τελικὸ σκοπὸ αὐτό, ποὺ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔθετε, ποὺ πονοῦσε καὶ ἀγωνιοῦσε γιὰ τὰ πνευματικὰ τοῦ παιδιὰ «ἄχρις οὔ μορφωθῇ Χριστός»¹ σ' αὐτά.

*

3. Γιὰ τὴν ἱερὰ ἐξομολόγηση

Ὁ Κύριος μὲ κατηγορηματικὸ τρόπο δήλωσε στὸν ἀπόστολο Πέτρο «Ἄν δὲν σὲ πλύνω δὲν θὰ ἔχεις θέση κοντά μου»² κάμπτοντας τὶς ἀντιρρήσεις, ποὺ προέβαλε στὴν ἐνέργεια τοῦ Κυρίου μας. Αὐτὸς ὅμως εἶναι νόμος, ποὺ ἰσχύει γιὰ ὅλους τοὺς πιστοὺς, ἐφ' ὅσον ἡ κάθαρση ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεση γιὰ τὴν ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό.

Ὁ προφήτης Ἡσαΐας μὲ σαφὴ τρόπο διατυπώνει τὴν κατηγορηματικὴν δήλωσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

«Ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματά σας δημιουργοῦν χωρισμὸ καὶ διάσπαση μεταξύ σας καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ γιὰ τὶς ἁμαρτίες σας ὁ Θεὸς ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπό Του ἀπὸ σᾶς γιὰ νὰ μὴ σᾶς ἐλεήσει»³.

Αὐτὴ ἡ δήλωση δὲν ἄλλαξε. Ἐκεῖνο ποὺ ἄλλαξε εἶναι, ὅτι ἐνῶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη αὐτὴ ἡ διάσπαση μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων φαινόταν μόνιμος, στὴν Καινὴ Διαθήκη ἐξαλείφθηκε μὲ τὴν σταυρικὴν θυσίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ συμφιλίωσε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἀποκατάστησε τὴν ἐπικοινωνίαν τους⁴.

1. Πρὸς Γαλάτας δ' 19.

2. «Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ» (Ἰωάννου ιγ' 8).

3. «Τὰ ἁμαρτήματα ὑμῶν διιστῶσιν ἀναμέσον ὑμῶν καὶ ἀναμέσον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀφ' ὑμῶν τοῦ μὴ ἐλεῆσαι» (νθ' 9).

4. Πρὸς Ἐφεσίους β' 14-22.

Γι' αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχει τὴν δύναμη νὰ καθαρῶσαι τὶς ψυχὰς τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπὸ τὸν ρῦπο τῆς ἁμαρτίας κατὰ τὴν ἀποστολικὴ διαβεβαίωση·

«Πόσο μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ! Αὐτός, ἔχοντας τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ προσέφερε τὸν ἑαυτό Του ἄψογο θυσία στὸν Θεό, κι ἔτσι θὰ καθαρῶσαι τὴν συνείδησή σας ἀπὸ τὰ ἔργα ποὺ ὁδηγοῦν στὸν θάνατο, γιὰ νὰ μπορεῖτε νὰ λατρεύετε τὸν ἀληθινὸ Θεό»⁵.

Ἡ ἀπόπλυση τῶν ψυχῶν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά τους ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα μὲ τὰ ἅγια Μυστήρια (Βαπτίσματος - Θείας Εὐχαριστίας - Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως).

Μὲ τὴν Ἱερὰ Ἐξομολόγηση οἱ πιστοὶ καθαρῶνται ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, ποὺ διέπραξαν μετὰ τὸ Βάπτισμά τους.

Γι' αὐτὸ τὴν περίοδο αὕτὴ οἱ πιστοὶ ζητοῦν νὰ ἐξομολογηθοῦν. Ἀκόμη προσέρχονται στὸ ἱερὸ Μυστήριον καὶ ἄλλοι ἀδελφοί μας γιὰ πρώτη φορά. Οἱ Πνευματικοί - Ἐξομολόγοι ὀφείλετε νὰ εἰσθε συνεπεῖς στὸ καθήκον σας αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἀσκεῖτε συμφώνως μὲ τὶς προϋποθέσεις τῆς Ἐξομολογητικῆς καὶ τὶς ὁδηγίες ποὺ ἔχουμε δώσει κατὰ τὶς συνάξεις μας.

Ὡστόσο, ἤδη σᾶς ἔχει κοινοποιηθεῖ καὶ τὸ πρόγραμμα ἐξομολογήσεως α) τοῦ Ἱεροκλήρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας Ἀρχιμανδρίτου κ. Καλλινίκου Νικολάου καὶ β) τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Νίκωνος Γαλανοπούλου στίς Ἑνορίες γιὰ νὰ τὸ ἀνακοινώσετε στοὺς ἐνορίτες σας, ὥστε ὅσοι θέλουν νὰ ἐξομολογηθοῦν νὰ γνωρίζουν τὴν ἡμέρα καὶ τὴν ὥρα ποὺ ὁ Πνευματικὸς-Ἐξομολόγος θὰ εὐρίσκεται στὴν Ἑνορία γιὰ νὰ προσέλθουν.

Ἰδιαίτερη μέριμνα πρέπει νὰ ἐπιδείξετε γιὰ τὴν ἐξομολόγηση τῶν νέων τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων. Τὴν διακονία αὕτὴ ἀναθέσαμε στὸν Ἱεροκλήρουκα Ἀρχιμανδρίτη κ. Καλλίνικο Νικολάου.

*

4. Γιὰ τὸν χώρον τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ καὶ τὸ κλίμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν

Ὁ Ἱερὸς Ναὸς καὶ τὸ γενικώτερον κλίμα στίς Ἱερὲς Ἀκολουθίες τῶν ἡμερῶν πρέπει νὰ εἶναι κατάλληλον μὲ τὸν χαρακτήρα τῆς περιόδου καὶ ἀνάλογον μὲ τὸ ἥθος τῆς Ἐκκλησίας μας.

*

5. «Πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἁμῶν τῷ Θεῷ, καθαρῶν τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι;» (πρὸς Ἑβραίους θ' 14).

5. Για τὴν τάξιν, τὰ ἀναγνώσματα καὶ τοὺς ὕμνους τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν

Οἱ Ἱερεῖς Ἀκολουθίες πρέπει νὰ τελοῦνται μὲ κατάνυξιν, μὲ ἱεροπρέπεια, μὲ σεμνότητα γιὰ νὰ ἐμπνέουν τοὺς πιστοὺς. Τὰ ψαλτὰ μέλη νὰ ἀποδίδονται, κατὰ τὴν ἔννοιάν τους, μὲ ὕφος καὶ ἥθος, ποὺ θὰ συντελεῖ στὴν διαμόρφωσιν τοῦ πρέποντος φρονήματος τῶν πιστῶν. Τὰ πολλὰ ἀναγνώσματα νὰ φροντίσετε νὰ διαβάζονται κατ' ἔννοιαν μὲ καθαρότητα φωνῆς καὶ σωστὴ ἄρθρωση.

Ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί

Ὁ Κύριος περιέγραψε, ὅτι θεωρεῖ «πιστὸ δοῦλο καὶ φρόνιμο» ἐκεῖνον ποὺ ὅταν ἔρθει ὁ Κύριός του, θὰ τὸν βρεῖ νὰ κάνει σωστὰ τὴν δουλειά του.

Αὐτὸ εὐχόμαι καὶ ἐγὼ πατρικὰ σ' ὅλους μὲ πολλὴ ἀγάπη.

Ἐπιπροσθέτως νὰ διανύσετε εὐδρόμως τὴν περίοδο τῆς Ἀγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ νὰ ἀξιωθεῖτε νὰ φθάσετε νὰ προσκυνήσετε τὸ σωτήριο καὶ σεπτὸ Πάθος καὶ τὴν ἔνδοξην Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ θερμὲς πατρικὲς εὐχές

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ἰμμηττοῦ Δανιήλ